

Юшин П. Б.,
викладач,
Дніпровський фаховий коледж
радіоелектроніки

СУЧАСНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ

Внаші часи проблема організації навчальної діяльності в системі освіти актуальна як ніколи – бо саме зараз наше суспільство переживає кризу у всіх сферах свого життя, а в системі освіти і виховання становище є найбільш критичним. Між тим, саме в цій системі формується наше майбутнє.

Яким же постає перед нами це «майбутнє» в обличчі сучасних дітей та підлітків? У відповідних публікаціях психологів та педагогів становище характеризується таким чином: «Наші діти стали більш нервовими, роздратованими, похмурими, примхливими, більш пригніченими і самотніми, дуже імпульсивними і неслухняними, неадекватними, злими, ненависними, заздрісними» [2]. Що це – криза перехідного віку або всієї навчально-виховної системи? Чи можна повноцінно вчити (і навчити) дітей за таких умов?

На мій погляд (вважаю, що не тільки на мій), головне питання в системі освіти і виховання – це правильні актуалізація та мотивація навчальної діяльності учнів, тобто доведення до їхньої свідомості того, навіщо їм взагалі вчитися, отримувати знання на нескінченних заняттях (чи не краще витратити цей час на підробіток та різноманітні задоволення, заради яких вони, власно кажучи, і намагаються підробляти – здається, саме життя підтверджує правоту такого розуміння). Яка практична користь від засвоєння більшості навчальних предметів (гуманітарних у першу чергу) – так питають учні своїх викладачів.

Аргументи викладачів проти цієї позиції учнів не задовольняють: мовляв, ви вчитеся для загального розвитку особистості, людина, яка більше знає, навіть і проживе довше, і так далі. Незважаючи на абсолютну правильність таких доводів, учнів вони не влаштовують. Чому так? По-перше, люди їхнього віку у більшості взагалі не схильні приймати до уваги досвід і доводи дорослих, по-друге, життя, нажаль, надає приклади успішності саме недоучок, двічників, які вчилися найгірше, а досягли більших успіхів, ніж відмінники (при тому, що насправді майже всі «найуспішніші» люди сучасного світу вчилися добре – просто підлітки ще не мають належ-

ного уявлення про поняття соціального ліфтингу, про кар'єрне зростання, а основним мірилом успіху вважають наявність «тачки» у сусіда-спекулянта або навіть напівкримінального бізнес-діяча). Можна захопити дітей розповідями про життя відомих вчених або політиків чи бізнесменів, які всі з дитинства прагнули до знань – але і цей шлях може бути тупиковим: не слід забувати, що у такому випадку вони все одно бачать не згаданий нами авторитет відомої особистості, а наш власний (нажаль, зараз не дуже великий для дитини) авторитет невдалого вихователя. Та й чи треба захоплювати дітей прикладами надмірного честолюбства тих осіб, які прославилися, м'яко кажучи, іноді сумнівними способами?

Так як же мотивувати навчальну діяльність учнів, зробити її активнішою?

По-перше, треба актуалізувати тему, яка вивчається, простіше кажучи, зацікавити учнів самою постановкою теми (або виявити певну проблему, яка може міститися в даній темі). Зацікавлені розповіддю, захоплені «сюжетом», змістом теми, учні на час забудуть про свої запити «ділових людей», яким всі «зайві» знання здаються якимись дитячими іграшками. Про це пише викладачка середньої школи у с. Майському Н. В. Волк, яка виділяє кілька методів викладання загальних шкільних предметів:

1. Технологія проблемного навчання, за якої учні самі вишуковують ключові питання та проблеми – теми, що вивчається

2. Дослідницька робота, яка полягає в тому, щоб учні прочитали додаткову літературу до теми і самі знайшли вирішення означеної проблеми.

3. Здоров'язберігаючі технології – способи релаксації, розслаблення учнів, увага яких притупляється через 30–40 хвилин, для запобігання чого рекомендується практикувати психологічні чи фізичні розвантаження в середині заняття.

4. Навчання у співпраці – створення маленьких груп в колективі, які готують певну частину загального завдання, а потім обмінюються знайденою інформацією.

5. Ігрові технології – вони можуть бути використані як для засвоєння поточної теми, так і для перемикання уваги, як розважальний чинник [1].

6. І нарешті (це вже додаю від себе), сучасні технічні засоби – використання особистих відповідних пристроїв (смартфонів, ноутбуків) для отримання потрібної інформації, виконання завдань тощо.

По-друге, необхідно знайти шлях, як кажуть, до серця і душі учня, не нав'язуючи йому навчальні знання, а вишукуючи спосіб зробити його своїм одноступенем у справі навчання. Викладач – це у першу чергу вихователь, яким він залишається навіть після занять. Зацікавивши учнів, він прагне

закріпити даний навчальний матеріал, враховуючи при цьому ту обставину, що діти різні, то й по-різному засвоять надані знання: хтось запам'ятає та використає, а хтось одразу забуде, зі зміною обстановки. Треба набратися терпіння і бути готовим повторювати засвоєне ще й ще раз – причому кожний раз трохи по-іншому.

Вже цитована вище шкільна вчителька Телеп Л. І. пише, що при спілкуванні з учнями треба «...запобігати надмірної критики, принизливих коментарів... не посміхатися над дитиною...». Вона також радить читати «дітям уривки з літературно-художньої або науково-публіцистичної класики», не обмежуючись шкільною програмою [2]. Це що стосується методів посилення мотивації до навчання, зацікавленості учнів, закріплення отриманих знань.

Але ж все вищевказане не матиме ніякого значення, якщо сама діяльність освітян не буде підтримана державою та суспільством – і не тільки коштами, але й всією державною політикою, яка повинна бути спрямована на підготовку культурних (тобто освічених і вихованих) кадрів.

Якщо держава насправді, а не на словах, покаже, що вона в цьому зацікавлена, мотивувати учнів буде вже реально можливо – вони побачать, що їм є сенс вчитися, що це корисно, вигідно, перспективно. Зараз впав авторитет не тільки викладачів як представників своєї професії, впав авторитет всього так званого «масового» навчання, загальної освіти, яка взагалі є найголовнішим чинником формування особистості, громадянина свого суспільства.

Далі хотілося б зупинитися на такому питанні, як основні методи психолого-педагогічної роботи. У педагогічній психології основними методами є педагогічне спостереження й психолого-педагогічний експеримент. Допоміжними вважаються, наприклад, психолого-педагогічна бесіда, порівняльний і генетичний методи дослідження, методичний прийом — вивчення продуктів діяльності вихованців і учнів.

Організаційні методи тісно пов'язані з визначенням мети, структури й процедури дослідження, добором його методичного складу та підготовкою.

Виділяють такі організаційні методи: порівняльно-зрізовий; лонгетюдний; комплексний.

Порівняльно-зрізовий метод полягає у визначенні динаміки психічного явища, яке вивчається, в умовах організованого педагогічного середовища.

Лонгетюдний метод – це моніторинг ефективності впливу певних умов розвивально-виховного середовища.

Комплексний метод має на меті встановити зв'язки й залежності між явищами різного роду (фізичним, фізіологічним, психічним та соціальним розвитком особистості).

Емпіричні методи поділяються на спостереження, експеримент, опитування й праксометричний метод (метод аналізу процесу й продуктів діяльності), кожен із яких має певні різновиди (наприклад: анкетування, тестування як різновиди опитування, ситуативний або проєктивний методи як різновиди праксометричного методу).

Синтетичним методом дослідження в педагогічній психології є складання психолого-педагогічної характеристики особистості учня. Найчастіше в психолого-педагогічній практиці такого роду характеристики складаються з метою ґрунтовного дослідження інтелектуального або особистісного потенціалу піддослідного, для потреб індивідуалізації навчання й виховання, первинного консультування учня, а також для визначення перспектив психолого-педагогічної корекції його пізнавальної або комунікативної сфер [3].

В цих коротких тезах неможливо детально освітити кожний з вказаних методів – для цього потрібен формат більш великої статті або доповіді, де були б наведені конкретні факти і приклади з особистого педагогічного досвіду, певні статистичні дані. Але суть проблеми, на мою думку, тут визначена: відсутність мотивації учнів до вивчення загальноосвітніх предметів, особливо – предметів гуманітарного циклу, адже катастрофічна нестача саме гуманітарних знань робить суспільство більш культурно відсталим. В нашому ж сучасному суспільстві рейтинг гуманітарної освіти все знижується та знижується – разом з культурним рівнем суспільства.

Список використаних джерел

1. Волк Н. В. Сучасні психологічні та педагогічні методи викладання в школі
2. Телеп Л. І. Стратегії емоційного виховання
3. Власова О. І. Педагогічна психологія: навчально-методичний посібник. Київ, 2005. URL: subject.com.ua
4. Сайт «Всеосвіта». URL: vseosvita.ua
5. Вознюк О. Позитивні та негативні тенденції розвитку світової освіти. *Нові технології навчання: зб. наук. праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»*. Київ, 2019. Вип. 92. С. 52–59.